

bejdsløshedsforsikring i egentlig Forstand med nogen Afpassning efter Risikoen o. s. v. Den anden Kategori af Arbejdere skulde have Arbejdsløshedsunderstøttelse, men maatte saa ogsaa underkaste sig den paagældende Myndigheds Afgørelse med Hensyn til, i hvilket Fag og paa hvilket Sted de kunde anbringes. Den tredje Kategori maatte overlades til det lokale Forsørgelsesvæsen, eller, hvis det drejede sig om arbejdsuvilige, anbringes paa Tvangsarbejdsanstalt eller lignende.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa dette Forslag. At der maa sættes Skel, er utvivlsomt. Men ofte har det været vanskeligt og vil vel ogsaa i Fremtiden blive vanskeligt at sætte saadanne Skel med den fornødne Fasthed.

Skønt baade selve Arbejdsløsheden og Foranstaltningerne derimod har ikke været saalidt anderledes i England end i Danmark, er der paa den anden Side saa megen Lighed, og Udviklingen af disse Forhold i England har spillet en saa stor Rolle for den nuværende Krise, at det maa kunne interessere mange at stifte Bekendtskab med de her anmeldte Bøger, som hver for sig giver vægtige Bidrag til Forstaaelse af Arbejdsløsheden før og nu.

Even Marstrand.

Økonomisk Historieopfattelse.

Da Karl Marx i sin Tid udformede den materialistiske Historieopfattelse, spillede lagttagelse af Virkeligheden en ringere og Spekulation en større Rolle i Videnskaben end nutildags. Det var dengang lettere at være Sociolog; det vilde i vore Dage næppe være muligt for nogen at gøre sig gældende i Videnskaben med en original Teori om, hvilke Faktorer der har været de afgørende i den historiske Udvikling som Helhed. Spørgsmaalet om den materialistiske Historieopfattelses Rigtighed er da endnu ikke definitivt besvaret af den empiriske Historieforskning. Men Marx' Teorier har af ikke-videnskabelige Grunde fundet en betydelig Udbredelse, saaledes at mange uden at søge en Begrundelse tror paa deres Rigtighed.

Dr. Davidsohn har i sin nylig udkomne Bog¹⁾ grebet Sagen

¹⁾ Joseph Davidsohn: Økonomisk Historieopfattelse. Nyt socialt Bibliotek. Martins Forlag. 109 S.

bejdsløshedsforsikring i egentlig Forstand med nogen Afpassning efter Risikoen o. s. v. Den anden Kategori af Arbejdere skulde have Arbejdsløshedsunderstøttelse, men maatte saa ogsaa underkaste sig den paagældende Myndigheds Afgørelse med Hensyn til, i hvilket Fag og paa hvilket Sted de kunde anbringes. Den tredje Kategori maatte overlades til det lokale Forsørgelsesvæsen, eller, hvis det drejede sig om arbejdsuvilige, anbringes paa Tvangsarbejdsanstalt eller lignende.

Jeg skal ikke komme nærmere ind paa dette Forslag. At der maa sættes Skel, er utvivlsomt. Men ofte har det været vanskeligt og vil vel ogsaa i Fremtiden blive vanskeligt at sætte saadanne Skel med den fornødne Fasthed.

Skønt baade selve Arbejdsløsheden og Foranstaltningerne derimod har ikke været saalidt anderledes i England end i Danmark, er der paa den anden Side saa megen Lighed, og Udviklingen af disse Forhold i England har spillet en saa stor Rolle for den nuværende Krise, at det maa kunne interessere mange at stifte Bekendtskab med de her anmeldte Bøger, som hver for sig giver vægtige Bidrag til Forstaaelse af Arbejdsløsheden før og nu.

Even Marstrand.

Økonomisk Historieopfattelse.

Da Karl Marx i sin Tid udformede den materialistiske Historieopfattelse, spillede lagttagelse af Virkeligheden en ringere og Spekulation en større Rolle i Videnskaben end nutildags. Det var dengang lettere at være Sociolog; det vilde i vore Dage næppe være muligt for nogen at gøre sig gældende i Videnskaben med en original Teori om, hvilke Faktorer der har været de afgørende i den historiske Udvikling som Helhed. Spørgsmaalet om den materialistiske Historieopfattelses Rigtighed er da endnu ikke definitivt besvaret af den empiriske Historieforskning. Men Marx' Teorier har af ikke-videnskabelige Grunde fundet en betydelig Udbredelse, saaledes at mange uden at søge en Begrundelse tror paa deres Rigtighed.

Dr. Davidsohn har i sin nylig udkomne Bog¹⁾ grebet Sagen

¹⁾ Joseph Davidsohn: Økonomisk Historieopfattelse. Nyt socialt Bibliotek. Martins Forlag. 109 S.

an paa den Maade, at han af den marxistiske Historieopfattelse udskiller alt det, der ikke synes at kunne holde Stand mod en Kritik baseret alene paa saadanne Kendsgerninger, som ethvert dannet Menneske har Kendskab til. Tilbage bliver en vis Kerne af Antagelser, der i sig selv synes plausible, men hvis Rigtighed naturligvis kun efter en detailleret og systematisk empirisk Verifikation kan anses for videnskabelig godtgjort. En saadan Verifikation indlader Dr. Davidsohn sig ikke paa. Han kan derfor heller ikke tage Stilling til det Spørgsmaal, om de Bestanddele af den marxistiske Historieopfattelse, der holder Stand mod hans Kritik, virkelig skal anerkendes som videnskabeligt gyldige eller ikke. Noget positivt videnskabeligt Resultat giver hans Arbejde sig saaledes ikke ud for at bringe. Dets Formaal er Kritik af udbredte Vildfarelser. Men denne Kritik former sig i Realiteten som en Paastand om, at det kun er et forholdsvis snævert begrænset Udvalg af de sociale Fænomener, der overhovedet er tilgængelige for sociologisk Forskning. Hvis denne Opfattelse tages konsekvent, bliver Følgen, at alle sociologiske Arbejder, som i deres Emnevalg overskrider den dragne Grænse, paa Forhaand maa afvises som uvidenskabelige. Naar der opstilles et Princip af en saadan Rækkevidde, synes det nok at kunne have Krav paa en nærmere Drøftelse.

Som Bogens Titel angiver, foretrækker Dr. Davidsohn at betegne den Teori, han beskæftiger sig med, som den økonomiske Historieopfattelse. Den gaar i Korthed ud paa, at det er Faktorer af økonomisk-materiel Art, der bestemmer de Ændringer, som finder Sted i Samfundenes Struktur. Den slaar altsaa i Modsætning til en Opfattelse, der tænker sig Historiens Gang bestemt af Ideernes Magt, af store Mænds Indgriben el. lign. Som en første Indvending mod den økonomiske Historieopfattelse henviser Dr. Davidsohn til den iøjnefaldende Kendsgerning, at aandelige Faktorer virkelig til Tider har paavirket baade de politiske og de økonomiske Forhold i Samfundene: det 18. Aarhundredes Oplysningsfilosofi i Frankrig som medvirkende Aarsag til den franske Revolution eller Arbejderklassens Solidaritetsfølelse i Forhold til Nutidens Klassekamp. Dr. Davidsohn mener imidlertid, at Kernen i den økonomiske Historieopfattelse dog kan reddes, hvis det blot altid kan paavises, at de aandelige Faktorer, som indvirker paa de økonomisk-materielle Forhold, selv atter er betinget af disse. Og denne Mulighed synes ikke paa Forhaand at kunne afvises. Den økonomiske Historieopfattelse hævder, at enhver Bevægelse, hvis Maal er Gennemførelse (eller Forebyggelse) af økonomiske eller po-

litiske Reformer, har sin Rod i en social Klasses økonomiske Interesser. For saa vidt dette virkelig er Tilfældet, er Kernen i Teorien reddet.

Imidlertid har Dr. Davidsohn paa dette Punkt atter en Indvending at fremføre. Den marxistiske Lære om Klassekampen hviler paa en „halvt uforstaaelig, delvis oversanselig Forudsætning om, at enhver Klasse til enhver Tid er aldeles klar over, hvad der ligger i dens Interesse“. Men det er øjensynligt, at der i saa Henseende i Virkeligheden sker mange Fejl og Vildfarelser i det politiske Liv. Følgen deraf er, at der virkelig i Historien er talrige Episoder, som slet ikke lader sig forklare i Henhold til den økonomiske Historieopfattelse. Alligevel mener Dr. Davidsohn, at de materielle Magtforhold og de reelle Klasseinteresser i det lange Løb maa blive afgørende: „Ofte ligger Sagen saaledes, at man kan sige, at selv om det ikke er beregneligt, hvorledes det vil gaa i den Kamp, der udkæmpes i Øjeblikket, maa man være klar over, at et Nederlag for den ene Part er et Nederlag for altid, medens den anden Part, hvis den ikke sejrer i Dag, kan sejre i Morgen. I denne Form giver den materielt bestemte historiske Nødvendighed sig ofte tilkende“. Man kan tydeliggøre sig Meningen med disse Sætninger ved at tænke sig dem anvendt paa Kampen mellem Bourgeoisii og Proletariat i det moderne Samfund.

Det synes her nødvendigt at gaa et Skridt videre i Kritiken end Dr. Davidsohn. En Række Kendsgerninger tyder paa, at sociale Klassers Miskendelse af deres egne Interesser ikke blot kan give Anledning til Episoder i Historiens Gang, men ogsaa kan øve afgørende og varig Indflydelse paa selve Udviklingens Retning.

De fleste civiliserede Samfund har bestaaet af en forholdsvis faatallig privilegeret Overklasse og en langt talrigere Underklasse, hvis Kaar i hvert Fald sammenlignet med Overklassens altid har været dårlige. Samfundspyramiden kan til forskellige Tider og i forskellige Samfund have været mere eller mindre spids. Men det maa til alle Tider have ligget i Flertallets Interesse at forbedre sine Kaar paa det begunstigede Mindretals Bekostning. Og dog har den økonomiske og sociale Ulighed kunnet bestaa gennem mange Aarhundreder. Marx mente, at det endelig under Kapitalismen nødvendigvis maatte blive anderledes, fordi Samfundspyramiden nu tilspidsede sig mere end nogensinde før. Men Kendsgerningerne peger i en anden Retning. I Amerika, hvor Kapitalismen er naaet til større Udfoldelse end i noget andet Land, er der ikke hidtil opstaaet

nogen socialistisk Arbejderbevægelse af nævneværdig Betydning. I Tyskland, hvor Arbejderklassen efter Sammenbrudet i 1918 et Øjeblik havde Magten i Hænde, fulgte den de konservative socialdemokratiske Førere, som vilde befæste den borgerlige Republik, og ikke Spartakisterne, som vilde den sociale Revolution og Proletariatets Diktatur. Det var faktisk Arbejdermassernes og ikke Førernes Holdning, der var afgørende. Beviserne derfor kan man bl. a. finde i Arthur Rosenbergs Bog „Die Entstehung der deutschen Republik“. I Lande med talstærke socialdemokratiske Partier har disse opnaaet deres Tilslutning blandt Vælgerne ved at føre en borgerlig moderat Politik, hvad der tyder paa, at Arbejderklassen i kapitalistiske Samfund i Virkeligheden ikke har nogen Tilbøjelighed til revolutionær Omvæltning af den bestaaende Samfundsorden, og at Marx' Beregning følgelig var forkert.

Imidlertid kan det muligvis hævdes, at selv om en hurtig og voldelig Revolution paa langt Sigt havde tjent Arbejderklassens Interesser bedst, saa er Arbejderne paa kort Sigt virkelig bedre tjent med at indtage den passive Holdning, de faktisk indtager. Det lader sig maaske tænke, at de amerikanske Arbejdere virkelig i dette Øjeblik har det bedre, end de vilde have det, dersom de havde organiseret et socialistisk Parti til Kamp mod Kapitalismen. Det er maaske ikke udelukket, at de tyske Arbejdere siden 1918 trods alt har haft bedre Kaar, end de vilde have haft, om de da havde efterlignet deres russiske Klassefæller. Det er maaske ikke usandsynligt, at Arbejderne i Danmark virkelig i Øjeblikket har mere Fordel af den Politik, det danske Socialdemokrati fører, end de vilde have af en social Revolution. Men alt dette er kun løse Antagelser. Det er overhovedet næppe muligt med videnskabelig Sikkerhed at beregne, hvad der tjener Arbejderklassens Interesser bedst, hverken paa kort Sigt eller paa langt Sigt. Derfor kan man heller ikke af de anførte Tilfælde drage den Slutning, at Arbejderne bekymrer sig mere om smaa Fordele i Nuet end om deres Klasses hele Stilling i Fremtiden. Hvad man kan slutte, er, at deres Holdning slet ikke kan have været bestemt af en virkelig rationelt begrundet Indsigt i, hvad der tjener deres Klasses Interesser bedst, eftersom en saadan Indsigt er umulig.

Men det kan jo virkelig ogsaa forekomme, at Arbejderne optræder revolutionært. Det mest nærliggende Eksempel er Begivenhederne i Rusland 1917, som paa mange Maader indbyder til Sammenligning med Tilstandene i Tyskland efter Sammenbrudet i 1918. Baade i Rusland og i Tyskland var

der en revolutionær og en mere moderat Gruppe af Førere, som hver for sig søgte at vinde Tilslutning; paa Forhaand skulde man tro, at Chancerne for en Revolution var langt gunstigere i Tyskland, hvor der var en vidt fremskreden kapitalistisk Udvikling og en talstærk Arbejderklasse, der i mere end et halvt Aarhundrede havde været udsat for socialistisk Propaganda. I Rusland var baade Kapitalismen og Proletariatet endnu kun i deres Barndom; alligevel fik Lenin og Trotzki Arbejderne paa deres Side, saa at de kunde føre Revolutionen til Sejr, medens det viste sig umuligt for Karl Liebknecht og Rosa Luxemburg at vinde mere end et forsvindende Antal Tilhængere i den tyske Arbejderklasse. Hvorledes kan man forklare sig denne paafaldende Forskel?

Det synes i Virkeligheden ikke umuligt for Sociologien at give en saadan Forklaring. Det bør erindres, at Rusland i 1917 stod paa et lignende økonomisk-socialt Udviklingstrin som Frankrig i det 18. og England i det 17. Aarhundrede. I alle disse tre Samfund udbrød der en Revolution, som til at begynde med var Bourgeoisiets Revolution mod Absolutisme og Feudal-Adel, men som endte med, at sociale Grupper, der politisk stod til venstre for og økonomisk og socialt stod under det oprindelig revolutionære Bourgeois, tilrev sig Magten — i England og Frankrig midlertidigt, i Rusland muligvis varigt. Ligeledes bør man huske paa, at den tyske Arbejderklasse i Lighed med den amerikanske og den danske lever i et fuldt udviklet kapitalistisk Samfund, hvor Bourgeoisiet ligesom Overklassens øvrige Bestanddele er konservativt. Alt dette tyder paa, at Arbejderne i deres politiske Holdning faktisk er langt mere afhængige af det Bourgeois, som de giver sig ud for at bekæmpe, end man i Almindelighed aner.

Den her skitserede Opfattelse vil, hvis den er rigtig, passe udmærket ind i en økonomisk Historieopfattelse. De politiske og økonomiske Reformbevægelser er ogsaa efter denne Opfattelse betingede af de faktiske økonomiske Forhold. Kun er „Afhængighedens Art“ lidt mere kompliceret end af Marx og Dr. Davidsohn antaget. Om Bourgeoisiet er revolutionært eller konservativt, synes meget vel at kunne forklares ud fra dets (virkelige eller indbildte) økonomiske Klasseinteresser, men Arbejdernes Holdning synes i stor Udstrækning bestemt ved simpel Efterligning af Bourgeoisiet snarere end ved Arbejdernes egne Klasseinteresser. Dette faktiske Afhængighedsforhold udelukker naturligvis ikke, at Arbejderne kan leve i den Illusion paa alle Punkter at føre Klassekamp mod Bourgeoisiet.

Hvad angaar Læren om de forskellige Samfundsklassers økonomiske Interesser som Drivkraft i Historien, synes Dr. Davidsohn altsaa ikke at gaa vidt nok i sin Kritik af den økonomiske Historieopfattelse; paa andre Punkter synes han at gaa for vidt. Det gælder saaledes hans Bemærkninger om Forholdet mellem Ideer, hvis Indhold ikke er af økonomisk eller politisk Art, og den historiske Rolle, de ikke desmindre kan komme til at spille. Herom hedder det: „Et virkeligt Forhold af den angivne Art . . . behøver ikke at bestaa og bestaar i tallose Tilfælde heller ikke. Hvor man kaster Blikket hen, finder man paa de aandelige og politiske Slagmarker de utroligste Alliancer. Man tænke blot paa Forholdet i Tyskland under Socialismens Fremmarche. Paa den ene Side den nye Arbejderbevægelse: for en radikal Samfundsomvæltning til Fattigmands Bedste, men mod Kristendommen; til Gengæld intimt allieret med den nye naturvidenskabelige Lære, Darwinismen, der forkyndte den stærkeres Sejr, „alles Kamp mod alle“ som den eneste Vej til Slægtens Forbedring og stadig højere Livsformer, — men samtidig ganske vist skrappt anti-militaristisk og pacifistisk. Og overfor dem Modparten, det preussiske Junker- og Militærvælde: krigsforherligende, nationalistisk, begejstret for Ideer som Nietzsches og hans Forløberes, men Kristendommens svorne Forfægttere og af samme Grund Darwinismens uforsonlige Fjender“.

Det forekommer sandsynligt, at Anvendelsen af præcise empiriske Metoder paa dette Punkt vilde føre til andre Resultater. Det er muligvis vanskeligt at konstatere, nøjagtig paa hvilken Maade Krigsforherligelsen, Nationalismen, Begejstringen for Nietzsche og Kristendommen har været udbredt i de forskellige Kredse indenfor det preussiske Samfunds højere Lag. Det maa i hvert Fald paa Forhaand anses for muligt, at disse forskellige Ideer ikke har fundet samme Tilslutning overalt i de nævnte Kredse. Det ser endvidere ud til, at Anti-Kristendom eller dog en stærkt afsvækket Form for Kristendom (liberal Teologi) saa vel som Darwinisme (Häckel) ogsaa har gjort sig gældende i visse Dele af Overklassen. Darwinismen har ikke nødvendigvis de af Dr. Davidsohn angivne moralske Konsekvenser, og desuden synes netop disse Konsekvenser, hvis de virkelig har været accepteret af den tyske Arbejderklasse, let at kunne bringes i Samklang med Læren om Klassekampen. Det kan under disse Omstændigheder ikke paa Forhaand anses for umuligt at fastslaa en vis Affinitet mellem de forskellige Ide-Strømninger og de Kredse i Samfundet, hvor de hver især

fortrinsvis har fundet Jordbund. Ogsaa paa dette Omraade synes overalt den Regel at gælde, at Arbejderne uden videre antager de Ideer, som det kapitalistiske Bourgeoisiet i det paagældende Land til enhver Tid vedkender sig. De engelske Arbejderes Kristendom og Vedhængen ved den traditionelle Moral samt deres uudryddelige Snobberi overfor Lorderne er altsammen Egenskaber, som de har tilfælles med Bourgeoisiet i deres eget Land, men som i hvert Fald hidtil skarpt har adskilt dem fra deres Klassefæller paa det europæiske Fastland. Man kan herom finde interessante Oplysninger i Egon Wertheimers Bog „Portrait of the Labour Party“. Et andet slaaende Eksempel paa Arbejderklassens Afhængighed af Bourgeoisiets Mentalitet kan findes i Danmark. Samtidig med, at Bourgeoisiet ophørte at interessere sig for de af Brandes repræsenterede Ideer, blev ogsaa det danske Socialdemokrati stedse mere konservativt i sin Holdning overfor religiøse og moralske Spørgsmaal. Dr. Davidsohn har derfor næppe Ret i, at det simpelthen er „Tilfældighedens Lov“, som gælder paa disse Omraader.

Angaaende den „højere Kultur“ hedder det hos Dr. Davidsohn: „Det er umuligt at forbinde nogen sund Mennesketanke med den Lære, at ethvert Kulturprodukt, selv det mest aandige og personlighedsprægede, helt igennem er bestemt af sin Tids materielle Tilstande“. Derefter parodieres meget morsomt visse tænkte Forsøg paa at deducere Beethovens Musik og Kants Filosofi ud fra de i Samtiden bestaaende økonomisk-materielle Tilstande. Det er givet, at en Afhængighed af den Art, Dr. Davidsohn tænker sig, ikke eksisterer. Men det synes ikke urimeligt at forestille sig en Afhængighed af en anden Art. Beethovens Musik og Kants Filosofi blev kun mulige derved, at de levede i et Samfund, hvor der overhovedet var et Publikum for Musik og Filosofi. Tilstedeværelsen af et saadant Publikum maa antages at bero paa visse Ejendommeligheder i det paagældende Samfunds økonomiske og sociale Struktur. Det er maaske endogsaa muligt at gaa endnu et Skridt videre og paavise, hvorfor der i det daværende Samfund var et Publikum for netop denne Art Musik og netop denne Art Filosofi, medens et andet Samfund muligvis i Kraft af sin økonomiske og sociale Struktur frembringer et musikalsk Publikum, der foretrækker Jazz for Beethoven.

Dr. Davidsohn hævder endvidere, at den „højere Kultur“, d. v. s. alle aandelige Bevægelser, hvis Indhold ikke er af økonomisk eller politisk Art, ingen Rolle spiller i Samfundsudviklingen, hvorfor man ved Opstillingen af en økonomisk Historie-

opfattelse gør bedst i helt at lade dem ude af Betragtning. Det maa være tilladt at mene, at selv om denne Paastand maaske for Øjeblikket ikke kan modbevises, saa er det i hvert Fald heller ikke muligt at føre noget Bevis for dens Rigtighed. Det er ganske vist givet, at den „højere Kultur“ ikke spiller netop den Rolle, som Dr. Davidsohn med mange sarkastiske Bemærkninger fraskriver den. Men det udelukker ikke, at Filosofien, Musiken, Poesien o. s. v. muligvis kan have en anden og indtil videre ukendt social Funktion i de Samfund, hvor de forekommer.

Det menneskelige Bevidsthedsliv er dels biologisk og dels socialt betinget. Der er ikke faa sjælelige Egenskaber (f. Eks. „Instinkter“ eller Følelser), angaaende hvilke det foreløbig er umuligt at afgøre, om de er medfødte eller skyldes Paavirkning fra det Samfund, i hvilket de paagældende Individer lever. Men der er i hvert Fald en Række Følelser, som kan ses at variere i Grad fra det ene Samfund til det andet. Dr. Davidsohn nævner Medlidenhed, Forfængelighed, Kappelyst, Blufærdighed, moralske Følelser og hævder, at disse Følelsers varierende Styrkegrad kun lader sig konstatere, for saa vidt de giver sig Udslag i Bevægelser med politisk eller økonomisk Maal. Det synes imidlertid muligt ogsaa i Beskaffenheden af den „højere Kultur“, der frembringes i et givet Samfund, at finde brugbare Symptomer til Udmaaling af den Intensitet, hvormed Følelser af den omtalte Art ytrer sig i hvert Fald i det sociale Milieu, der afgiver Publikum for den „højere Kultur“. Man udelukker vilkaarligt sig selv fra en nyttig Kilde til Viden om disse Følelser, hvis varierende Intensitet dog utvivlsomt paavirker mange Forhold i Samfundslivet, naar man principielt kun vil studere dem i Forbindelse med de af Dr. Davidsohn omtalte Bevægelser.

Dr. Davidsohn vil have Historien indskrænket til kun at beskæftige sig med økonomiske og politiske Forhold samt med aandelige Bevægelser, hvis erklærede Formaal det er at paavirke disse Forhold¹⁾. Dette maa i Henhold til det foregaaende anses for en vilkaarlig Indskrænkning af Sociologiens Arbejdsomraade. (Det maa formentlig være Dr. Davidsohns Opfattelse,

¹⁾ Det er i Skemaet paa S. 30 Grupperne 2 og 3 paa den materielle Side samt Gruppe 3 paa den aandelige Side. Naar Dr. D. paa S. 31 erklærer ogsaa at ville have den sidstnævnte Gruppe udelukket, synes dette ikke at stemme med det Standpunkt, han ellers indtager i sin Bog. Sml. bl. a. S. 56 nederst.

at sociologisk Videnskab kun er mulig paa Omraader, hvor den økonomiske Historieopfattelse kan anvendes). Hvis Dr. Davidsohn havde nøjedes med at erklære, at han for sit personlige Vedkommende vilde begrænse sit videnskabelige Arbejde til det nævnte Omraade, kunde der ikke have været noget at indvende. Men naar man uden tilstrækkelig Grund erklærer Forskningen paa andre Omraader for udsigtsløs, risikerer man derved i væsentlig Grad at hemme den sociologiske Videnskabs Udvikling. Det er i et saadant Spørgsmaal farligere at være for pessimistisk end at være for optimistisk. Overdreven Optimisme bevirker i værste Fald, at Kræfter gaar tilspilde ved at sættes ind paa Omraader, hvor de ikke kan føre til noget Resultat. Overdreven Pessimisme kan hindre, at Kræfter sættes ind paa Omraader, hvor værdifulde Resultater vilde have været opnaaelige.

Det er ifølge Dr. Davidsohn et Fortrin ved den økonomiske Historieopfattelse, at den (hvis den er rigtig) tillader at forudsige visse Ting angaaende Fremtiden. Det var i Kraft af denne Opfattelse, at Marx mente at kunne betragte Socialismens Sejr i Fremtiden som fuldkommen sikker. Efter moderne Begreber kan Rigtigheden af en Hypotese som den økonomiske eller materialistiske Historieopfattelse kun godtgøres ad empirisk Vej, og den empiriske Verifikation af en saadan Hypotese kan aldrig betragtes som fuldstændig afsluttet, saalidt som de Slutninger angaaende Fremtiden, der baseres paa Hypotesen, kan blive fuldkommen sikre. De kan kun blive mere eller mindre sandsynlige. Naar dertil kommer, at alle den økonomiske Historieopfattelses forskellige Former foreløbig kun er Hypoteser, der kun i ringe Udstrækning er efterprøvet ved systematisk og detailleret Undersøgelse af de relevante Kendsgerninger, vil man forstaa, at denne Historieopfattelse i Virkeligheden for Øjeblikket kun afgiver et yderst skrøbeligt Grundlag for Spaadomme om Socialismens Fremtid. Under saadanne Omstændigheder er Skepsis den eneste tilladelige Holdning for en Videnskabsmand. Men Dr. Davidsohn bemærker med Rette, at en praktisk Politiker hellere handler ud fra endogsaa meget tvivlsomme Forudsætninger, end han fastholder en Skepsis, der helt hindrer ham i at handle. Det er maaske derfor paa sin Plads ikke helt at gaa uden om det Spørgsmaal, hvorledes Chancerne for Socialismen vil være, hvis den i denne Artikel antydede Form for den økonomiske Historieopfattelse er rigtig. Svaret er, at i Lande med fremskreden kapitalistisk Udvikling og med et dertil svarende konservativt Bourgeois

maa en kommunistisk Revolution efter russisk Mønster anses for overmaade usandsynlig. Det er ligeledes usandsynligt, at det paa de parlamentariske Metoders Grund arbejdende Socialdemokrati skulde evne, vove eller blot føle Trang til et virkelig alvorligt Angreb paa den kapitalistiske Samfundsorden, naar denne forsvares af de øvrige Klasser i Samfundet. Der er da den Mulighed, at den kapitalistiske Samfundsorden vil vedblive at bestaa i overskuelig Tid omtrent i sin nuværende Form. Der er ogsaa den Mulighed, at de økonomiske Kriser vil ende med at desorganisere hele Produktionslivet, saa at Elendigheden breder sig, den moderne Kultur gaar tilgrunde og Forholdene først falder til Ro, naar Erhvervslivet har antaget de fra førkapitalistiske Udviklingstrin kendte Former, og Befolkningensmængden er reduceret i en dertil svarende Grad. Der er endvidere den Mulighed, at Skrækken for denne Katastrofe i et Flertal af alle Befolkningslag rettidig skaber Enighed om at gennemføre en socialistisk Organisation af Erhvervslivet som den eneste Redning. Der er endelig den Mulighed, at et Faa-tal af Millionærer i Spidsen for en verdensomspændende Trust tilriver sig diktatorisk Magt over hele den kapitalistiske Verdens Erhvervsliv og paa den Maade gennemfører den til Afværgelse af Kriser nødvendige Plan-Økonomi.

Betragtninger som de i Dr. Davidsohns Bog (og i denne Artikel) anstillede er ikke i sig selv sociologisk Videnskab. Det vilde de først blive i det Øjeblik, da der virkelig ydedes Bidrag til en empirisk Verifikation af de opstillede Hypoteser¹⁾. Men det synes utvivlsomt, at skønsmæssige Betragtninger af denne Art maa gaa forud for alt videnskabeligt Arbejde paa sociologisk Omraade. Man maa gøre sig klart, hvilke Problemer man ønsker at løse, før man kan begynde Arbejdet paa deres Løsning. For alle Akademikere, hvis Studiefag har Berøring med Sociologien, vil det være af Værdi at stifte Bekendtskab med Dr. Davidsohns Bog. Udbyttet vil ikke være mindst

¹⁾ Bidrag til en saadan Verifikation af sociologiske Teorier finder man i Dr. Davidsohns samtidig udgivne Bog „Participationsstudier“, som derfor virkelig maa siges at indeholde original sociologisk Forskning. Denne Bogs Emne er af speciel Karakter, idet hele dens Materiale er hentet fra den ortodokse Jødedom. En saadan Koncentration om specielle Emner er vistnok en uomgængelig Betingelse for, at der kan præsteres virkelig videnskabeligt Arbejde i Sociologien. En lige saa vigtig Betingelse, som Dr. Davidsohn ogsaa i fuldt Maal har opfyldt, er det naturligvis, at den generelle sociologiske Problemstilling aldrig tabes af Syne under de specielle Detail-Studier.

i Tilfælde af, at man i Lighed med undertegnede paa en Række Punkter føler sig uenig med Forfatteren.

Svend Ranulf.

Et Replikskifte angaaende cand. polit. Lindbergs Artikel „Den engelske Krise, Efteraaret 1931“.

I.

Det er en smuk Præstation, at Tidsskriftet allerede i November-Heftet kunde bringe en baade klar og underholdende Oversigt over den engelske Efteraarskrise; Æren herfor tilkommer cand. polit. N. Lindberg, som har skilt sig udmærket fra denne Side af Opgaven.

I mindre Grad er det lykkedes ham at undgaa en for ensidig Kildeudnyttelse, hvad man forsaavidt forstaar, idet Interesser og Synspunkter er tørnet saa voldsomt sammen i de Dages Feberstemning, at det kan være vanskeligt nok at give Fremstillingen efter en klar Linie i sammentrængt Form, hvis man ikke træffer sit Valg mellem modstridende Vidnesbyrd. Her skal blot forsøges at supplere Fremstillingen paa et enkelt Punkt, men heller ikke dette Supplement kan gøre Krav paa at blive betragtet som andet eller mere end et Brudstykke.

Med udmærket Effekt har Lindberg i de forudgaaende Kapitler skabt Stemning for Kapitel IV: „Sammenspillet mellem Bankkrisen og Budgetkrisen“, som er Fremstillingens Kulmination koncentreret om de udenlandske Bankers „Balkan“-Betingelser i Forbindelse med Laan ydet den engelske Regering til Sterlingkrisens Afværgelse; saaledes i Kapitel II (S. 317): „Denne Gang blev Reserven bragt til Veje paa en saadan Maade, som i Eftertidens økonomiske Historie-skrivning utvivlsomt vil blive betegnet som Højdepunktet af Europas Balkanisering“.

I Kapitel IV faar Læserne at vide, hvorledes daværende Finansminister Snowden, og Bank of England i Egenskab af Raadgiver for Regeringen og Mellemmand for de udenlandske Banker, saa paa den „Balkanbetingelse“, der gik ud paa, „at Budgettet skulde balanceres gennem en alvorlig Nedskæring af the dole“ (Arbejdsløshedsunderstøttelsen). Bank of England vil, mener Lindberg, ikke kunne beklage sig, dersom der regnes med den Mulighed, at dens Ledelse „uanset Virkningen for Ar-